

CONFERENCE, READING, SYMPOSIA КОНФЕРЕНЦІЇ, ЧИТАННЯ, СИМПОЗІУМИ

DOI: 10.15421/272529

УДК 001(091)

А. С. Литвинко¹, Т. В. Бессалова²

*ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки
ім. Г. М. Доброва НАН України»*

¹ доктор історичних наук, завідувачка відділу історії та соціології науки і техніки,
alla.litvinko@gmail.com

² кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу історії та соціології
науки і техніки, bessalovatv@ukr.net

ЮВІЛЕЙНА XXX МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ МОЛОДИХ ІСТОРИКІВ НАУКИ, ТЕХНІКИ І ОСВІТИ ТА СПЕЦІАЛІСТІВ «НАУКА ДЛЯ СПРАВЕДЛИВОГО МИРУ В УКРАЇНІ». 25 КВІТНЯ 2025 р., м. КИЇВ

A. S. Lytvynko, T. V. Bessalova

*State Institution «Dobrov institute for Scientific and Technological Potential and Science
History Studies of the NAS of Ukraine», Kyiv, Ukraine*

JUBILEE XXX INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE OF YOUNG HISTORIANS OF SCIENCE, TECHNOLOGY AND EDUCATION AND SPECIALISTS «SCIENCE FOR A JUST PEACE IN UKRAINE». APRIL 25, 2025, KYIV

25 квітня 2025 р. у межах Міжнародного молодіжного симпозіуму з історії науки і техніки «Пріоритети української науки» відбулася ювілейна XXX Міжнародна наукова конференція молодих істориків науки, техніки і освіти та спеціалістів «Наука для справедливого миру в Україні». Організаторами конференції стали: Національна академія наук України, ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України», Українське товариство істориків науки, Рада молодих учених при МОН України, Центр досліджень з історії науки і техніки ім. О. П. Бородіна Державного університету інфраструктури та технологій, Державний політехнічний музей імені Бориса Патона при Київському політехнічному інституті імені Ігоря Сікорського, Інститут біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України, Меморіальний музей О. В. Палладіна, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Музей історії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова».

Тематика конференції охоплювала питання: значення науки для суспільної практики та подолання труднощів кризових періодів; наука і техніка як феномен національної та світової культури; світоглядне та патріотичне значення історії науки й техніки; пріоритетні результати вчених України в галузі природничих, технічних і суспільних наук; історична біографістика вчених і організаторів науки; популяризація науки та музеєзнавство; науковий підхід до збереження історичної спадщини; шляхи підвищення престижу інтелектуальної праці; соціальні виклики сучасного технологічного світу; наука для відбудови України.

Відкриваючи конференцію, голова Оргкомітету, д-р іст. наук, завідувач відділу історії та соціології науки і техніки ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України» А. С. Литвинко зазначила, що джерела інституалізації історії науки й техніки в Україні сягають 30–40-х рр. XX ст. і пов'язані з іменами академіка АН УРСР В. В. Данилевського, академіка АН УРСР Й. З. Штокала, члена-кореспондента АН УРСР Г. М. Доброва – першого керівника ІДНТПН АН УРСР. Генеза відділу історії та соціології науки і техніки датується 1963 р., коли у складі Інституту історії АН УРСР був організований Сектор історії природознавства і техніки, який діяв протягом 23 років (керівник – Й. З. Штокало). Напрацьовані Сектором традиції та досвід лягли в основу діяльності Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки (нині ДУ «ІДНТПН ім. Г. М. Доброва НАН України»), організованого в 1986 р. на основі Сектору історії природознавства і техніки та Центру досліджень науково-технічного потенціалу Ради з вивчення продуктивних сил України АН УРСР під керівництвом Г. М. Доброва.

А. С. Литвинко підкреслила, що здобуті людством знання та їх впровадження є базою науково-технологічного та соціального прогресу, інноваційної економіки, суспільних інститутів, наукового світогляду. Тому історик науки й техніки необхідно оцінювати розвиток наукових знань цілісно – наскільки результат, який є духовним і матеріальним втіленням здобутків цивілізації, сприяє її гармонійному розвитку та формуванню гуманістичної суспільної думки, як у періоди криз, так і подальшого збалансованого розвитку. У цьому контексті для України під час війни є важливим узагальнення та використання здобутих людством науково-технологічних результатів для досягнення перемоги та справедливого миру.

Гості та члени Оргкомітету звернулися до учасників із настановами та напутніми словами. Академік-секретар Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України, директор Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України С. В. Комісаренко побажав учасникам конференції успішної кар'єри, а передусім – якомога швидшої перемоги, як зазначено в темі конференції, справедливої перемоги, тобто до кордонів України 1991 р. і з компенсацією величезної шкоди, завданої внаслідок військового вторгнення.

С. В. Комісаренко підкреслив, що нині відбувається вибуховий розвиток біологічних наук, який закладає основу сучасної медицини та подолання раніше невиліковних захворювань. Серед визначних здобутків – розшифрування у 2003 р. геному людини; виникнення геномної, персоналізованої медицини; важливий для біотехнологій механізм редагування геному, відзначений Нобелівською премією; відкриття мікроРНК, яка відповідає за формування певних органів.

Науковець зазначив, що Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України та Інститут біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України опікуються історією науки і техніки, зокрема видано монографію «Під знаком Нобеля. Лідери наукового прогресу» (2020 р., розширена версія – 2024 р.).

Д-р с.-г. наук, д-р іст. наук, академік Національної академії аграрних наук (НААН) України, директор Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН України В. А. Вергунов привітав учасників конференції від Відділення наукового забезпечення інноваційного розвитку НААН України та звернув увагу на два виклики в царині водних, лісових і земельних відносин – зміна клімату й глобальна проблема води, а також те, що агресор активно вписує у свої аннали українських науковців і

їхні здобутки, тож історики науки України мають активно долучатися до відстоювання національного надбання. Тим більше, що раніше на сільське господарство припадало 60 % валютного бюджету України, нині ж – майже 90 %.

Директор Державного політехнічного музею імені Бориса Патона при НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського» Н. В. Писаревська підкреслила, що проведення конференції – це крок до перемоги, демонстрація своїх надбань. Важливо брати участь й у міжнародних заходах, бо якщо нас там не буде, цей багаж інформації привласнить РФ.

Д-р іст. наук, професор Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара В. С. Савчук зупинився на тому, що професія історика науки й техніки передбачає міждисциплінарність досліджень з урахуванням як гуманітарного знання, так і свого фаху. Отже, історик науки має добре знати предмет дослідження та соціальний контекст його розвитку, чому сприяють подібні конференції, що концентрують зусилля представників численних галузей.

З привітаннями та побажаннями плідної роботи також виступили: від Центру досліджень з історії науки і техніки ім. О. П. Бородіна д-р біол. наук, професор О. Я. Пилипчук; від Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» д-р іст. наук, професор, завідувач кафедри українознавства, культурології та історії науки О. Є. Тверитникова; від Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України д-р іст. наук, професор, провідний науковий співробітник В. М. Скляр; від Міжнародного Енциклопедичного бюро з фізики д-р фіз.-мат. наук, професор В. А. Шендеровський.

Підбиваючи підсумки вступної частини конференції, директор ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України», д-р екон. наук, професор Б. А. Маліцький висловив задоволення, що науковий форум молодих істориків науки, техніки і освіти та спеціалістів, який святкує 30-річний ювілей, став брендом інституту й регулярним заходом. Це свідчить, що, незважаючи на сучасні важкі воєнні умови, в яких живе українське суспільство та працює наука, інтерес до її історії не тільки не згасає, а й зростає серед провідних учених і української молоді. Науковець також підкреслив, що історія науки і техніки важлива для історичного самопізнання українського народу та формування стратегічної національної ідеї розбудови нової суверенної інноваційної України на засадах активного використання досліджень науки і техніки та підвищення рівня інноваційної культури суспільства, що сприятиме післявоєнному відновленню життя нашої країни.

Загалом у конференції взяли участь 99 учасників із 15 міст України, Румунії, Канади, Чехії та Швейцарії, які представили 80 наукових доповідей. Це Київ (61), Харків (17), Одеса (1), Миколаїв (3), Кропивницький (3), Краматорськ (1), Ніжин (2), Чернігів (1), Івано-Франківськ (1), Херсон (1), с. Немішаєве (Київська обл.) (1), Монреаль (Канада) (3), Брашов (Румунія) (2), Цюрих (Швейцарія) (1), Прага (Чехія) (1). Серед них 22 доктори наук, 3 *PhD*, 25 кандидатів наук.

Представлено 37 організацій, зокрема 11 наукових установ – Інститут біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України; ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки і техніки ім. Г. М. Доброва НАН України»; Інститут фізики НАН України; Інститут теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України; Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України; Центр гуманітарної освіти НАН України; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського; Інститут ботаніки ім. М. Г. Холодного; Інститут архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського; Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова»; ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О. М. Марзєєва» НАМН України; 10 закладів вищої освіти – Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»; Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»; Державний університет інфраструктури та технологій; Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький); Харківський національний медичний університет; Херсонська державна морська академія; Трансільванський університет (м. Брашов,

Румунія); Університет МакГілла (м. Монреаль, Канада); Карлов Університет (м. Прага); Національний університет «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка; 3 середні та спеціальні навчальні заклади – Відокремлений структурний підрозділ «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж Національного університету “Одеська політехніка”»; Миколаївський професійний машинобудівний ліцей; Немішаєвський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України; 3 музеї – Державний політехнічний музей імені Бориса Патона при Київському політехнічному інституті імені Ігоря Сікорського; Ніжинський краєзнавчий музей імені Івана Спаського; Астрономічний музей Астрономічної обсерваторії Київського національного університету імені Тараса Шевченка; 3 бібліотеки – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України; Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського»; 5 науково-просвітницьких організацій та ініціатив – Центральний державний науково-технічний архів України (м. Харків); Національна спілка краєзнавців України; Громадська організація «Асоціація економічного розвитку Івано-Франківщини» (м. Івано-Франківськ); ГО «Фонд відновлення залізничної спадщини»; біотехнологічний стартап SYDRA (м. Цюрих, Швейцарія); 1 підприємство – ТОВ «НВП Краматорський завод енергетичного машинобудування».

Серед авторів матеріалів конференції – відомі науковці (академіки, доктори та кандидати наук, професори й доценти) та молоді дослідники (докторанти, аспіранти, магістри, студенти), що сприяє ефективному обміну досвідом наукової праці.

На початку конференції заслухано блок пленарних доповідей: «Тридцятирічний досвід проведення молодіжних конференцій з історії науки і техніки: наукове, освітнє та світоглядне значення» (Литвинко А. С., Храмов Ю. О., ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки і техніки ім. Г. М. Доброва НАН України»); *Evolution of Automotive Electrical Equipment Industry – Case Study: Electroprecizia Company* (Helerea E., Lelutiu L., Університет Трансильванії, м. Брашов, Румунія); *AI-assisted geroprotectors discovery, as future drugs against age-associated conditions* (Dakhovnik O., біотехнологічний стартап SYDRA, м. Цюрих, Швейцарія); «Біохімік Ервін Чаргафф (1905–2002) – життя та діяльність» (Пилипчук О. Я., Державний університет інфраструктури та технологій); «Видатному українському природознавцю планетарного виміру, академіку АН УРСР і ВАСГНІЛ Г. М. Висоцькому – 160 років» (Вергунов В. А., Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН, м. Київ); «Андрій Храпливий – винахідник способу передачі інформації по волокнах» (Козирський В. Г., Інститут теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України, Полевецька О. В., Шендеровський В. А., Інститут фізики НАН України); «Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут” у XXI ст. (до 140-річчя університету)» (Тверитникова О. Є., Гутник М. В., Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»); «Про необхідність міждисциплінарної наукової комунікації для розвитку філософії» (Кузнецов В. І., Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України); «Форми проведення виставок продукції аграрного машинобудування в Україні на рубежі XIX–XX ст.» (Анненков І. О., Анненкова Н. Г., Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН); «Концепція SMART-HEALTHCARE як складова SMART CITY та її потенціал для відновлення українських захисників: погляд крізь призму URBAN HEALTH» (Демочко Г. Л., Харківський національний медичний університет, Робак І. Ю., Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»); «Північно-східна Слобідська Україна: за статистичними матеріалами перепису населення 1926 року» (Скляр В. С., Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України); «Металургійні основи зварювання, створені випускниками НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського» (1935–1950 pp.)» (Корнієнко О. М., ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України»); «Деякі факти до наукової біографії академіка М. П. Барабашова» (Балишев М. А., Центральний державний науково-технічний архів України, Коваль Ю. Ю., Національний технічний

університет «ХП», м. Харків); «З історії першої громадської залізниці» (Гамалія В. М., Руда С. П., Державний університет інфраструктури та технологій); «Агнес Робертсон Арбер (1879–1960) та її внесок у розвиток ботанічної науки» (Дефорж Г. В., Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка); «Етапи розвитку нумізматичних досліджень: погляд історика науки» (Пасічник Н. О., Різняк Р. Я., Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка); «Оцінювання соціального впливу наукових досліджень: історія та проблеми» (Рижко Л. В., ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України»); «Інтеграція наукових досліджень у природничий, технічний та гуманітарний сферах у повоєнному відновленні України» (Рубанець О. М., Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»); «Поєднання кількісних і якісних методів у сучасних освітніх дослідженнях» (Чала Є. О., Адамчук-Чала Н. І., Університет МакГілл, Канада, Назаренко В. І., Інститут біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України); «Державна наукова установа “Книжкова палата України імені Івана Федорова як державний архів друку”» (Кепін Д. В., Книжкова палата України імені Івана Федорова).

Зацікавлення викликали також секційні доповіді: «Перший досвід застосування обчислювальної техніки Інститутом кібернетики АН УРСР на будівництві Бурштинської ТЕС» (Ругаленко С. І., Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»); «Міжнародна діяльність науковців Інституту географії під час воєнних дій 2022–2025: короткий історичний огляд» (Звонкова Г. Л., ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України»); «Епістолярні джерела про наукове співробітництво академіка П. Костюка з професором Інституту дослідження мозку Макса Планка М. Клеє» (Коломієць М. С., Державна архівна служба України); «Погляди Олексія Боголюбова (1911–2004) на роль наукової біографії як метода дослідження історії науки» (Смчук О. І., Інститут архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського); «Бібліотечні видання як свідки політичних подій та репресій» (Мірошніченко М. О., Кочубей О. М., Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка КПІ ім. Ігоря Сікорського); «Соціокультурні аспекти професійної діяльності в умовах цифрових платформ» (Шаповал А. П., Центр гуманітарної освіти НАН України).

Традицією симпозіуму стало проведення фахової екскурсії для учасників. Цього року відбулася віртуальна екскурсія до Державної установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова», яку провів канд. іст. наук, старший науковий співробітник Д. В. Кепін.

Такі заходи, як Міжнародний молодіжний симпозіум з історії науки, техніки та освіти «Пріоритети української науки», стимулюють формування у молоді наукового світогляду та патріотизму. Це має особливо важливе значення у кризові періоди суспільного життя.

Received 15.08.2025

Accepted 24.09.2025